

LBRIS

We know
books

Ionel Popa

MIHAIL SADOVEANU

texte comentate

LIMES

2025

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a
României****POPA, IONEL****Mihail Sadoveanu : texte comentate / Ionel Popa.**

- Florești : Limes, 2025

ISBN 978-606-799-797-2

821.135.1.09

© Ionel Popa

© Editura Limes, pentru prezenta ediție

Str. Castanilor, 3

407280 Florești – Cluj

Tel.: 0723/194022

Email: edituralimes2008@yahoo.com

www.edituralimes.ro

CUPRINS

În pădurea Petrișorului	7
Pe Deleleu.....	12
Privighetoarea	16
Ciocârlia.....	20
Neamul Șoimăreștilor	25
Hanul Ancuței	45
Strada Lăpușneanu.....	52
Baltagul.....	55
Zodia cancerului	64
Măria sa puiul pădurii	72
Frații Jderi.....	75

În pădurea Petrișorului

Poemul elegie aparține creației de tinerețe a scriitorului (*Vremuri de bejenie* – 1907). Găsim în această proză scurtă elemente care anunță ceea ce va deveni tânărul scriitor Sadoveanu: „mare poet al naturii”.

Bucata e un tablou de natură, în prim-plan cu un singur personaj: **o căprioară**.

Sub aspectul artei descriptive proza se caracterizează prin armonioasa împletire a imaginilor vizuale, tactile, olfactive, cu o ușoară dominare a celor auditive, de o mare bogăție și finețe a nuanțelor. E trăsătura caracteristică nu numai a artei descripției, ci și a portretisticii.

Compozițional textul are două planuri într-o permanentă împletire: planul descriptiv – tabloul de natură, și planul unei drame. Se realizează astfel „un film” a cărui derulare înfățișează etapele dramei căprioarei, până la stingerea ei din viață, odată cu sfârșitul zilei și instaurarea liniștii înserării. Acestei părți din povestire [„Moartea căprioarei”], Aurel Nicolescu a făcut o excelentă analiză stilistică (*Observații asupra limbii scriitorilor români*, Ed. Albatros, col. Lyceum, 1971).

Textul, prin toate componentele sale (compoziție, lexic, structura morfo-sintactică, stil), pune în lumină caracterul tragic al evenimentului din pădure.

Compozițional povestirea are trei părți: prima parte e un tablou de natură; a doua, nuanțată epic, conține prezența a doi vânători și dialogul lor despre vânatoare. Aceste două părți pregătesc ultima parte: apariția căprioarei și împușcarea ei. Este partea care conține mesajul povestirii, mesaj ce vine din viziunea și concepția lui Sadoveanu despre natură și legile ei și despre relația om-natură.

Prima parte e un minunat tablou de natură, pe care, fără nici o reținere, și-ar fi pus semnătura oricare dintre măiestrii peisagiști impresionisti: „Era pe la sfârșitul lui august”; „de pe cerul răsăritului soarele începea să-i pătrundă [pădurii] ascunzișurile”; „lumina se cernea în ploaie deasă și caldă de raze”. În liniștea și lumina paradisiacă pulsează viața: „roiuri de musculițe”; „păsări mărunte, stropite cu felurite culori, se chemau”; „fluturi jucau pe deasupra ierbii dese, în care începeau să se îngrămădească miresme calde”; „mișcarea vieții” era o chemare nedeslușită, moale, stinsă”. De notat: lipsesc, oare întâmplător?, animalele mari de pradă.

Partea a doua. Paradisul e tulburat de glas de corn și de „schiaful” copoilor; se auzeau și voci omenesti. „Pe la amiază” pe potecă au intrat doi oameni „certetând cu ochii desişurile”. Unul „Era un bărbat tânăr încă, cu fața plină, roșcovană, cu puțină mustață bălaie, cu puțin pânțece. Un om bine hrănit, cu obrazul mulțumit și cu ochi veseli.” Era „boierul Grigoriță”. Celălalt era pădurarul Vasile, „un zdrahon nalt și spătos, cu mustață groasă, întunecoasă, dar cu privirea limpede și senină.”

Ce ne spun cele două portrete, excelent desenate din câteva tușe de penel verbal? „Boierul” e mulțumit de sine, e

plin de viață, însă de altă viață decât cea care palpită în pădurea de basm. Pădurarul, prin înfățișare, e om al pădurii, al naturii, dar care, după cum reiese din povestire, și-a pierdut acest rang din cauza patimii de a vâna, trădându-și astfel datoria de păzitor și ocrotitor al vieții pădurii.

În timp ce se afundau în pădure, certetând în stânga și în dreapta, pădurarul dădea indicații boierului și îi povestea cu fală fapte vânătoarești de-ale sale. În atitudinea pădurarului față de pădure și viețuitoarele ei se întrevede o nepăsare: despre veverița, care „îi privi o clipă cu ochișorii ei negrii se dosi după o cracă, sări ca o minge castanie de păr, în alt copac, și se pierdu în frunziș” nu catadisi să spună, adresându-se boierului, decât „– Ia o biată dihanie mititică...”

Partea a treia. Cei doi au ajuns într-o poeniță ce „dormea” într-o „pulbere de lumină, într-o neclintită singurătate”.

„Dintr-odată, când nici nu se așteptau, când stăteau numai cu urechile ațintite la bătaia răsunătoare a câinilor, - scurt, din tufe dese, cu foșnet iute, răsări o căprioară cenușie, pe picioarele-i subțiri și sprintene. Ca o săgeată trecu pe lângă boier, la câțiva pași.” Cei doi traseră asupra căprioarei.

La ceea ce spuse despre cei doi, acum naratorul completează cu o notă despre comportamentul lor:

„Boierul era ațâțat și mânios:

– Cum dracu a venit așa? [...]. Cum dracu? Șopti cu ciudă boierul [...].”

Pădurarul îi replică fără a se impacienta:

“- A fost fără știre... zise încet Vasile. Da' nu-i nimica... Trebuie să mâie câinii într-acoace alta... Aici e hățiușul lor...”

Se așterne tăcerea. Printre tufe dese, prin luminișuri scurte „căprioara fuge alungată de spaimă, se depărta spre pârâu. O clipă se opri tremurând [...]. Apoi, încetinându-și fuga, își făcu loc printre frunzișuri în albia apei. Cu cele două picioare dinainte în unde, cu celelalte în iarba malului, stătea pe loc. Blănița cenușie îi lucea în umbră; numai capul fin, cu urechile înălțate, cu ochii mari sta într-un sul de raze. Ascultă puțin. Apoi își plecă botul și atinse de două ori apa [...]. Își ridică iar ochii. În undele limpezi, apoi, deodată căzu o picătură de sânge [...]. Căprioara își plecă domol capul, ca și cum voia să-și privească în oglinda aburită jumătatea dinainte a trupului [...]. Apoi avu parcă un geamăt ușurel și-și întoarce botișorul negru spre pata de sânge.” Pe poteca pe care a venit a răzbătut un țap speriat. Se oprise lângă căprioară, mirosid-o. „Căprioara mugise încet, abia auzit, parcă spunea ceva.” Simțând primejdia, țapul „sări sprinten peste pârâu și dispăru în desişuri.” Şchiopătând, căprioara porni în susul râului, „mergea la deal și picături de sânge se tot prelingeau de-a lungul piciorului stâng.” Se opri, sus, între mesteceni, în iarba înaltă. „Sta mută [...] în tăcerea măreață a codrului. Parcă asculta, parcă se gândea, și din când în când era străbătută de un cutremur care-i alerga pe sub piele. Umbra creștea în jurul ei.” În pisc se înălța „bradul, vestitor al vânturilor.” Pădurea, veghind moartea căprioarei, „avea în răstimpuri înfiorări”, prin bradul din pisc „trecu o oftare”. Pe cer a început „să tremure lacrima de

aur a celei dintâi steluțe.” Mugind încet, căprioara „murea, sub pletele mestecenilor cu trunchiuri albe.”

Moartea căprioarei este mioritică.

Prin descrierea confruntării căprioarei cu moartea scriitorul nu face altceva decât umanizează această ființă a pădurii. Cu tot lirismul din descrierea morții căprioarei, scriitorul a evitat tonul sentimental, lacrimogen. Tonul e înalt, grav, solemn.

Vânătoarea din pădurea Petrișorului nu este vânătoare ritualică. În pădure s-a comis o crimă. Moartea adusă de mâna omului scoate căprioara din legile Firii. După înfăptuirea crimei, pădurea se închide în sine și refuză orice comunicare cu cei doi vânători călăi. Lipsa iubirii pentru pădure și a dorinței de cunoaștere face din vânătoare un act criminal împotriva naturii.

Pe Deleleu

Una din tezele filosofiei și eticii lui Mihail Sadoveanu e existența legii cosmice care ține într-o relație de taină și echilibru viața cu moartea. Mica povestire *Pe Deleleu*, cunoscută și sub titlul *Cum a căzut moș Calistru pe Deleleu*, ilustrează, printr-o bijuterie literară, simplă în montura sa de finețe, această teză.

Moș Calistru Pușcaș, însoțit de nepotul [la Sadoveanu, cu două-trei excepții, există mereu un „uncheș” și un „nepot”] urcă la munte pentru vânătoare. Urcușul până la „locul știut”, la „coliba noastră” a devenit mai greu pentru uncheș. Are nevoie de popasuri; muntele i se pare „că a crescut”; dorul de munte e mai mare decât puterile sale. Când au ajuns la colibă bătrânul se puse gemând la pământ, pe patul de frunze. Davidel e trimis la locul de pândă. Rămas singur uncheșul ascultă cu luare-aminte sihla și lătratul câinilor altor vânători. „Îi zvâgnea inima în piept rar și tare, parcă-i ciocănea coastele, ș-avea în toate mădularele o trudă, o răceală.”

Stând la locul de pândă, dintrodă, Davidel aude sunetul de chemare al cornului uncheșului. E sunet de primejdie. După un moment de cumpănă, Davidel se întoarce în fugă la colibă, găsind pe moșu cu „obrazul de ceară albă”, cu fruntea și mâinile reci. Cu grabă, nepotul strânge câteva crenguțe moarte de brad și aprinde focul,

apoi suflă „cu bătaii de limbă” în corn chemând în ajutor pe vânătorii ce se aflau pe aproape. Aceștia „când văzură pe moș Calistru pricepură. Fără un cuvânt, Boboc, pădurarul cel scund, se repezi, smulse din foc o crenguță aprinsă de cetină și-o puse în mâna întinsă a bătrânului ca să moară creștinește.” Toți se descoperise în tăcere, trăgându-și cu stânga de pe plete căciulile, „pe când în codru posomorât de amurg, în depărtate și tainice tainițe, sunau aceleași țihnituri fantastice de copoi alungând căprioarele.”

Moș Calistru a urcat în munte pentru ultima sa vânătoare.

De la prima lectură, cât de cât atentă, se remarcă cadrul cosmic al poveștii despre *cum a căzut moș Calistru pe Deleleu*, cel care îi zice nepotului: „Eu, bre, o viață de om aici, sub codru, am petrecut-o. Eu cu pădurarii, cu câinii și cu sălbăticiunile”.

Dimensiunea cosmică a povestirii se deschide treptat și va cuprinde în ea evenimentul din viața de **jos**: „cerul alburiu și zările în ceață se desfășurau, zile după zile, în aceeași blândă tihnă”; „luna plină cernea o lumină argintie”; „cătred sfârșitul lui răpciune, s-a trezit din miazănoapte vânturile”; peste noapte „a curs puf de omăt”; „cătred dimineță ninsoarea stătu”; intrați în munte, moșul și nepotul au fost „împresurați deodată de o liniște adâncă [liniștea adâncă sadoveniană, omniprezentă, e omologă „muzicii planetelor” – Pitagora].

Cunăscător al legilor Firii, moș Calistru, însoțit de Davidel (atenție la diminutiv) aflat în proces de învățare